

Ringa Koskinen

ÄÄNIMYRSKY

Improvisoidun kansanmusiikkikonsertin ohjaaminen lauluyhtyeelle sekä soitinyhtyeelle

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Musiikin koulutusohjelma

Toukokuu 2012

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö	Aika Toukokuu 2012	Tekijä/tekijät Ringa Koskinen
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi ÄÄNIMYRSKY. Improvisoidun kansanmusiikkikonsertin ohjaaminen lauluyhtyeelle sekä soitinyhtyeelle.		
Työn ohjaaja Antti Paalanen, Riitta Kossi		Sivumäärä 23 + 7
Työelämäohjaaja Antti Paalanen, Riitta Kossi		
<p>Taiteellisen opinnäytetyöni aihe on improvisointiin perustuva konsertti, joka toteutettiin instrumentaalikokoonpanolla sekä lauluyhtyeellä. Yhtyeitä harjoitettiin konserttia varten puolisen vuotta ensin erikseen ja myöhemmin konserttia edeltävällä harjoitusjaksolla yhdessä. Tavoitteena oli alkaa ilman varsinaista alkuperäistä materiaalia luomaan kokonaista kansanmusiikin ilmaisutapoihin perustuvaa konserttia, jonka sisällön kansanmuusikkoryhmät olivat harjoitusjakson aikana säveltäneet.</p> <p>Konserttiin jätettiin väljä liikkumavara eli tila improvisoinnille. Se jaoteltiin seitsemään eri teemaan, musiikin soljuessa kuitenkin lähes tauottomana alusta loppuun. Konsertin olennaisena osana ja sisällön selkeyttäjänä toimi musiikin kanssa saumattomasti etenevä koreografia, joka toimi merkkinä improvisoidun materiaaliaineksen muuttumisesta ja konsertin ajallisena rytmittäjänä. Yleisön asettelu esiintymistilanteessa laulajaringin keskelle kuului myös koreografiseen suunnitelmaan. Ohjaajan töihin kuului esiintyjien improvisoinnin harjoittaminen, improvisoijien yhteishengen luominen sekä sisällön rajaaminen koreografisuutta ohjaamalla.</p>		

Asiasanat Improvisointi, kansanmusiikki, koreografia, lauluyhtye, teatteri-improvisaatio, ääni, äänimaailma

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date May 2012	Author Ringa Koskinen
Degree programme Music		
Name of thesis ÄÄNIMYRSKY. Directing an improvised folk music concert for vocal ensemble and band		
Instructor Antti Paalanen, Riitta Kossi		Pages 23+ 7
Supervisor Antti Paalanen, Riitta Kossi		
<p>The subject of my artistic thesis was a musical concert based on improvisation. It was created using two different groups, an instrumental band and a vocal ensemble that practised separately for about six months and then came together before the concert. The aim of the concert was to start without any specific material but to create the programme by improvising with folk musicians using folk music based expressions and techniques.</p> <p>During the performance there was a lot of scope for improvisation and despite the music being split into seven different themes there was a continuous flow of music from the beginning to the end of the concert. The main focus and structure of the concert was a continuous choreography which worked seamlessly with the music to mark the changes in the improvised material and the timing of the whole concert. The placing of the vocal ensemble around the audience was also a part of the planned choreography. The work of director/conductor was responsible for rehearsing the musicians, getting the performers to work effectively with each other and place some boundaries for the material whilst directing the choreography.</p>		
Key words Choreography, improvisation, soundscape, theatre improvisation, vocal ensemble, voice, singing, folk		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NÄKÖKULMIA MUSIIKIN IMPROVISOIMISEEN	3
2.1 Oma tulkintani improvisoinnista kansanmusiikissa	3
2.2 Oma taustani improvisoijana - teatteri ja äänet	4
2.3 Improvisoinnin opettaminen projektissani omasta näkökulmasta	5
2.4 Osallistuva opettaja	7
3 INNOSTUNUT TYÖRYHMÄ	8
3.1 Kaksi eri ryhmää -kaksi haastetta	8
3.2 Teemojen käsittely	9
3.3 Koreografinen liike	10
3.4 Suunnittelemattomuuden hyväksyminen	11
4 IMPROVISOINTIHARJOITUKSIA	12
4.1 Vapaa soolo borduunan päälle	12
4.2 Rinki-improvisaatio	12
4.3 Tilaimprovisaatio	13
4.4 Metsä - kauhulinnaimprovisaatio	13
4.5 Rakenneimprovisaatio	14
4.6 Sanaimprovisaatio ja sen variaatiot	14
4.7 Ding dong dong - pling pling plong	14
4.8. Harjoitusten merkitys projektissa	15
5 LIIKE JA KONSERTIN RUNKO	
5.1 Oma tila ennakoimattomuudelle	17
5.2 Pling pling - Alkusysäys	17
5.3 Aaltoimpro - Laulajien sisäänmarssi	18
5.4 Väinämöinen - polyfoniaa ja eteerisyyttä	18
5.5 Annan teema - kujeilua	18
5.6 Heimoteema	19
5.7 Ding ding ding dong - hysteriaa	19
5.8 AlaKönniläisten teemat	20
5.9 Mustikkahillo - lopun odottamaton yllätysrepäisy	20
6 KONSERTIN ONNISTUMISEN POHDINTAA	21
LÄHTEET	23
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Taiteellinen opinnäytyöni oli noin lukuvuoden mittainen projekti, joka koostui kahdesta erillisestä kansanmusiikkiryhmän ohjaamisesta ja huipentui tunnin mittaiseen akustiseen konserttiin nimeltään Äänimyrsky, joka toteutettiin improvisoimalla musiikkia hetkessä käyttämieni harjoitteiden avulla kansanmusiikin ilmaisutapoja hyödyntäen. Toinen ryhmistä oli lauluryhmä, johon osallistui kansanmusiikin oppilaita pääaineenaan laulu Keski-Pohjanmaan Konservatoriosta sekä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun musiikin yksiköstä. Tässä ryhmässä toimin itsekkin laulajana. Toinen ryhmä koostui kolmesta Ala-Könni-opiston kansanmusiikkilinjan oppilaasta pääinstrumentteinaan laulu, viulu sekä kitara. Soittimia emme toki rajoittaneet vain pääsoittimiin vaan käytimme kaikenlaista “käsille sattuvaa” hyväksemme. Tässä kirjallisessa projektikuvauksessa pohdin työskentelymme etenemistä, omaa suhdettani improvisointiin sekä improvisoinnin tarkoituksenmukaista lopputulokseen tähtäävää opettamista. Esittelen konserttiin päättyvää työprosessia ja pohdin oliko saavutettu lopputulos tavoitteiden mukainen.

Harjoitukset, joita käytin kummallekin ryhmälle olivat erilaisia musiikin improvisoinnissa sekä teatteri-improvisoinnissa yleisesti käytettäviä perusharjoituksia, joita muokkasin kummallekin ohjaamalleni ryhmälle sopiviksi tarpeen mukaan. Jokainen projektiin osallistunut sävelsi itse 4-8:n tahdin mittaisen yksiaänisen teeman haluamaansa tahtilajiin, joita käytimme harjoitteiden sekä loppujen lopuksi kehittyneiden kokonaisten improvisoitujen kappaleiden pohjana. Työstimme niitä eteenpäin rakenteiltaan yhtenäisemmiksi koko lukuvuoden ajan. Myös itse sovittamani 3-ääninen kalevalainen melodiapätkä kalevalaisilla sanoilla toimi yhden improvisoidun esityksen pohjana.

Haasteellista projektissa oli tietous siitä, ettei käsillä olevaa ohjelmistoa harjoittelun alussa ollut juuri lainkaan lukuun ottamatta sovittamaani kalevalaisteemaa, vaan kaikki perustui nimen omaan siihen, että teimme eri tahoilla töitä improvisoinnin parissa luodaksemme elävän, musiikillisen ja alati muuttuvan teoksen, jossa kuitenkin pysyisi johdonmukainen punainen lanka ja tunnistettavat eri teemat sen pohjalla. Punaiseksi langaksi osoittautuikin viimein kehittämäni liikkeeseen perustuva koreografia lauluryhmälle, jota soittajat sitten myötäilivät. Haasteena projektille oli myös se, että ryhmät tapasivat projektin merkeissä yhteisesti vasta noin pari viikkoa ennen esitystä, ja yhteinen improvisoiminen piti toteuttaa

melko lyhyessä ajassa osallistujien aikataulujen ehdoilla. Apuna tässä oli Internetiin avaamani sähköpostiohjelma tunnuksineen, johon nauhoitin harjoitustunteja ja teemoja ylös ja kaikki pääsivät lataamaan niitä sieltä kuunneltavakseen harjoituskertojen välillä.

Konsertti koostui loppujen lopuksi kolmestatoista erillisestä, hyvinkin eritunnelmaisesta teemasta, joita liike, sovitut siirtymät sekä ryhmittäminen lavalla kuljettivat eteenpäin. Halusin hyödyntää esityssalimme hyvää akustista tilaa ja sitä, että lauluryhmällä oli mahdollisuus liikkua äänen kannalta mielenkiintoisella tavalla. Tämän toteutin istuttamalla yleisön tuoleille ja patjoille lattialle ja keskelle esiintymissalia aivan tarkoituksellisesti. Kalevalaisteemani äänenkehittelylle oli olennaista lauluryhmän liikkuminen ympyrässä yleisön ympärillä äänen pyörivän stereokuvan luomiseksi, koska se korosti sovituksen polyfonista rakennetta ja ruokki kaiken kaikkiaan teemojen improvisatorista kehittelyä.

2 NÄKÖKULMIA MUSIIKIN IMPROVISOIMISEEN

2.1 Oma tulkintani improvisoinnista kansanmusiikissa

Opiskellessani viimeiset kymmenisen vuotta kansanmusiikkia, olen erityisen viehättyynyt improvisoinnista ja jatkuvasta muuntelusta variaatioineen, joka toimii yhtenä olennaisena perustana kansanmusiikin monimuotoisuudelle. Musiikin kulkiesta suusta suuhun sukupolvilta toisille on selvää, että se muuntuu enemmän tai vähemmän muistinvaraisiin seikkoihin liittyen (Saha 1996, 91-96.) En tässä lähde erittelemään tarkemmin kansanmusiikin määritelmiä, mutta mainittakoon että äänitallentimien ja tekniikan kehittyessä Suomessa on saatu kerättyä ja nauhoitettua musiikkia menneiltä vuosikymmeniltä, jopa vuosisadoilta tallentaen vanhojen kalevalaisten laulajien lauluja jotka olivat syntyneet 1800-luvun puolella. Se tallennettu materiaali, jota kansanmuusikot Suomessa nykyään käyttävät, toimivat pohjana kaikelle kansanmusiikin tekemiselle. Vanhat äänitallenteet savikiekoista digitallenteisiin, Suomen kansan vanhat runot, Kalevala, Kanteletar sekä aidot omien isovanhempien tai pelimannien kautta suusta suuhun laulettu laulut ovat tätä materiaalia, joka ei voi olla vaikuttamatta kenen tahansa kansanmuusikon musiikkiin ja improvisointiin. (Asplund & Hako 1981.)

Opettelen itse korvakuulolta tai nuoteilta kappaleita ensin hyvinkin pikkutarkasti alkuperäisesittäjän tulkintaa matkien. Seuraava vaihe on oman tulkinnan ja variaation etsiminen kadottamatta tärkeitä musiikkia määritteleviä elementtejä kuten tietty asteikko, rytmitys tai äänenkäyttö kappaleen alkuperäistarkoituksesta riippuen. Joskus sekoitan myös eri sanoja eri sävelkulun päälle, joko improvisoiden tai suunnitellen kaiken tarkemmin etukäteen, jolloin saan aikaiseksi hyvinkin persoonallisen esityksen, unohtamatta kuitenkaan perinteitä.

Mielestäni ihminen kerää jatkuvasti päähänsä ja muistiinsa musiikkivarastoa, ja kaikki kuultu materiaali vaikuttaa jollakin tavalla siihen, miten jäsentää musiikkia ja miten sitä käsittelee ja tuottaa. Kansanmuusikkona kansanmusiikkia tehdessäni yritän erotella vanhan aineksen uudesta mahdollisimman hyvin, säilyttääkseni vanhaa estetiikkaa ja sävelkulkuja. Myös eri maiden ja kansallisuuksien kansanmusiikin tulkitseminen on lähellä sydäntäni ja vaatii erillistä keskittymistä ja tietoutta siitä, mitkä tekijät määrittelevät niitä sisältöjä ja

miten ne eroavat tai yhtenevät omiin perinteisiin verrattaessa. Itse improvisoiminen ja varioiminen kansanmusiikissa onkin sitten monimutkaisempi asia: tekeekö sen oman kulttuuriperinteen sisällä, sekoitellen eri kulttuureita tai aikakerrostumia? Vain taivashan on rajana sille, miten musiikkia haluaa lähteä tulkitsemaan. Vapaasti improvisoidessa avain on se, että tiedostaa, ettei mikään voi olla oikein tai väärin. Astuminen tuntemattomaan ja luoden hetkessä musiikkia omalla instrumentilla on omaehtoista musiikin tuottamista ja viestintää. Siinä vaiheessa, kun otetaan ulkopuolelta määrittäviä tekijöitä siitä, missä musiikillisissa rajoissa ja puitteissa on kuljettava, ruvetaan puhumaan tietyn tyylin sisällä tapahtuvasta improvisoisesta sekä varioimisesta: On aivan eri asia improvisoida vapaasti aiheesta “elämän tuska” kuin aiheesta “Kurkkulaulu Siperiassa” alkuperäisiä kulttuurisia äänenkäyttötapoja ja perinteitä noudattaen. (Saastamoinen 1990, 30-34; Laitinen 2003, 265-274.)

2.2 Oma taustani improvisoijana - teatteri ja äänet

Olen ollut aina kiinnostunut erilaisista äänistä, äänitehosteista sekä äänimaailmoista jo pienestä pitäen seuraten Carl Barksin piirrettyjä ja matkin sarjakuvamaisesti tehtyjä tehosteäänä ja puhetta. Aloitin musiikinopintoni myöhemmällä iällä: alakouluaiikoina soitin pianoa omin päin korvakuulolta sekä tein musiikkia hyvin alkeellisella 1990-luvun tietokoneohjelmalla.

Aloitettuani pianonsoiton opinnot ahdistuin jo hyvin nuorena klassisen musiikin ahdasmielisyydestä oman musiikin värittämisen sekä improvisoinnin suhteen. Teini-ikäisenä omia kappaleita säveltäessäni pianon äärellä laulaen ja soittaen, oli luontevaa siirtyä kevyen musiikin pariin, mistä on ollut minulle suurta hyötyä myöhemmin elämässä. Aloitin sähköbasson opinnot ja opiskelin Helsingin popjazz -opistossa yhtyekoulussa nelisen vuotta, mutta sähköisten soittimien rinnalle kaipasin yhä enemmän akustista maailmaa. Vaihtaessani pääaineen lauluun asia tuli minulle pikku hiljaa selväksi törmätessäni kansanmusiikkiteoksiin: Tämä on se äänimaailma ja musiikillinen ympäristö, johon ääneni sopii ja mihin kuulun!

Aloitin opiskelemaan kansanmusiikkia aikuisiässä ja samoihin aikoihin laulamaan teatteriryhmä Reipas Irma ry:n alaisuudessa toimivassa innovatiivisessa lauluryhmässä

nimeltään Parku. Ryhmä osallistui muutamiin teatteriprojekteihin äänimaailmaa tehden sekä omissa harjoituksissamme alinomaan musiikkia laulamalla improvisoiden. Viikottaisissa harjoituksissamme oli myös aina fyysisiä teatteri-improvisaatioharjoituksia, jotka nostivat yhteishenkeä ja antoivat ideoita edelleen musiikkiamme varten. Kappaleaiheemme olivat kansanmusiikkia lähellä ja ohjelmistomme kävi usein ammentamassa musiikkia eri puolelta maailmaa vapaiden improvisaatioesitysten lisäksi.

Nyt kymmenen vuotta jälkeenpäin olen edelleen samassa ryhmässä, ja osa jäsenistäkin on pysynyt samana. Samojen ihmisten kanssa on antoisaa improvisoida, kun on vuosien saatossa oppinut tuntemaan heidän tapansa käsitellä musiikkia läpikotaisin. Ryhmämme teatterialan ammattilaiset ovat pitäneet näyttämöllisen taitonsa aina läsnä ja tuoneet uusia harjoituksia kokeiltavaksi, ja näistä harjoituksista olen ottanut parhaimpia Äänimyrskyprojektin harjoituksiin. Parku on ehdottomasti ollut paras kouluni musiikin improvisointiin perehtyessä.

Ammattikorkeakouluopintojeni aikana olen kunnostautunut toimimaan soittimena soittimien joukossa ääntäni käyttämällä ja etsinyt omia tapoja laulaa mukana improvisoiden muiden kanssa ja esiintynyt monenmuotoisissa projekteissa hyvinkin innovatiivisesti ääntä käyttämällä. Improvisointi on ehdottomasti vahvuuteni ja loputon kiinnostuksen lähteeni, johon en ikinä kyllästy. Se näkyy aina myös sävellyksissäni ja sovituksissani, joista löytyy aina tilaa varioinnille sekä sooloille. Tämä konsertti ja sitä edeltänyt harjoittelujakso oli siis hyvin luonteva valinta itselleni: projekti, jonka olisin toteuttanut joka tapauksessa ennemmin tai myöhemmin.

2.3 Improvisoinnin opettaminen projektissani omasta näkökulmasta

Improvisoinnin opetusta suunnitellessa on ensin suurin piirtein määriteltävä, minkälaista kohderyhmää opettaa ja mitä improvisoinnin opetukselta halutaan. Minun piti hahmotella karkeasti päässäni, minkälainen itse konsertti tulisi olemaan ja minkä verran kansanmusiikki tulisi todellisuudessa siinä kuulumaan, sillä en halunnut rajata konserttia ensisijaisesti kansanmusiikkikonsertiksi vaan nimen omaan improvisaatiokonsertiksi kansanmusiikillisin maustein.

Äänimyrskyssä halusin siis että kansanmuusikkoutemme kuuluu jollakin tavalla improvisoidessamme, ja luonnollisesti lähtökohtana oli akustisuus, kansanmusiikkisoittimet sekä laulu ja eritoten musiikista nauttiminen. Aloittaessani opettamaan improvisointiryhmiä tiesin suunnitelmista huolimatta että itse konsertti ja sen sisältö tulisi muotoutumaan vasta harjoitellessamme. Pyrin opettamaan harjoitukset korvakuulomenetelmällä. Annoin jokaisessa harjoituksessa kansanmusiikillisia aineksia ja aiheita oppilaitteni käyttöön. Joskus aiheena oli vain itse soitin tai äänen sointi, joskus kokonainen kappale tai tyypillisesti kyseisessä käsiteltävänä olleessa kansanmusiikissa käytetty asteikko.

Musiikin improvisointi ei ole kaikille aikuisille suomalaisille valmiina olemassa oleva taito. Vai onko näin? Mielestäni kaikki osaavat improvisoida, mutta kaikille sitä ei ole luontevaa tuosta vain aloittaa, jos sitä ei aikaisemmin ole tehnyt. Sitä ei ole tähän mennessä musiikkikoulutuksessa laajalti opetettu erillisenä aineena muutoin kuin kansan- sekä kevyen musiikin parissa, jossa kaikilla oppilailla improvisointi kuuluu olennaisena osana jo tuntityöskentelyyn alusta lähtien. Lapset ovat loistavia improvisoijia, sillä heillä ei ole vielä niin paljoa myöhemmällä iällä opittuja ympäristöpaineen sanelemia estoja tai pelkoja (tämä tietenkin vaihtelee persoonakohtaisesti). Lapset on helppoa saada hulluttelemaan sydämensä riemusta musiikissakin. Aikuisten -mikäli sitä taitoa ei ole pitänyt lapsesta saakka yllä- on opeteltava improvisoinnin jalo taito uudestaan, eli opetella leikkimään vapautuneesti musiikilla, heittämällä itsensä alttiiksi tunnekuohuille ja virheille. (Routarinne 2004, 44-74; Saastamoinen 1990, 33-40.)

Improvisointi yleensä voidaan määritellä kuitenkin jokamiehen taidoksi. Kaikki normaaliarjessa tekemämme valinnat ja puheemme on yhtä jatkuvaa improvisointia, ammentamista omasta idea- tai sanavarastostamme. Jos keskustelemme jonkun toisen ihmisen kanssa, meillä ei ole keskustelulle mitään sanasta sanaan etenevää kaavaa, vaan improvisoimme tekemällä valintoja valitsemalla erilaisia ilmauksia ajatuksiemme todentamiselle. Voimme jääkaapille mennessämme improvisoida, minkä tavaran otamme käteemme ja improvisoida päivittäin päällemme eri vaatteet. (Routarinne 2004, 6-7.)

Musiikkia voi improvisoida minkä ikäisenä tahansa, kunhan saa ensin hieman sitä materiaalia pohjaksi sekä osaa päästää irti omista tai ulkopuolisten odotuksista. Pienellä ohjaamisella ja tietoisella työskentelyllä siinä voi kehittyä, niin kuin missä tahansa

muussakin taidossa. Aloittaessani opettamaan improvisointia projektiin osallistuville ryhmilleni tiedostin, että soitinryhmä oli vasta kansanmusiikkitaipaleensa alussa eikä ollut paljoakaan improvisoinut, etenkin keskenään uutena ryhmänä. Varauduin siihen, että joitakin oppilaita saattaisi jännittää paljon ja että tuntien suurin työ tulisi olemaan oppilaan omien pelkojen ja asenteen muuttaminen ja hulluttelemaan rohkaiseminen sekä oppilaan oman musiikin löytäminen itsensä sisältä. Se oli jo suurenmoinen haaste sinänsä.

Tiesin, että he olivat jo taitavahkoja soittajia, joille nuoteista soitto oli sujuvaa. Mutta miten saada heistä irti se oma musiikki, heittäytyminen ja tulkinta? Suurena haasteena oli myös kehittää tätä edelleen ja saada improvisoiminen kuullostamaan hyvältä nimenomaan yhdessä ryhmänä soittaen, mikä onkin jo haastavampaa ja vaatii ryhmän yhteishengen kehittymistä sekä harjoittamista, mikä useassa improvisointiharjoituksissa onkin ajatuksellisesti pohjalla.

2.4 Osallistuva opettaja

Osallistuin itse Äänimyrskykonserttiin yhtenä esiintyjänä. Siksi osallistuin usein harjoituksissakin yhtenä osaanottajana ja toisinaan vetoapuna, jos aihe jäi junnaamaan paikalleen. Tuntui mahtavalta elää ja improvisoida oppilaiden mukana eikä vain toimia erillisenä taustahahmona. Se oli yhteishengen ja tekemisen kannalta tärkeää, eikä oppilaille tullut sellainen kuva, että joku kuuntelee arvostellen vieressä. Kyky keskittyä tekemiseen voi olla todella vaikeaa alussa, ja pienikin ylimääräinen asia ympäröivässä tilassa voi viedä huomion toisaalle kuin musiikkiin. Taitava improvisoija kykenee keskittymään tekemiseensä häiriötekijöistä riippumatta, tai jopa ottaa häiriötekijän osaksi improvisaatiotilannetta. Harjoittelumme edetessä kokeilimme myös häiriötilanteessa improvisoimista, mikä oli tarpeellista konserttiakin ajatellen.

Pyrin opettaessani aina olemaan tasavertainen oppilaitteni kanssa puuttuen opetuksen kulkuun tietoisesti tarvittaessa, sitä kuitenkin liikaa ohjailematta. Annan aina myös omalle opetukselleni varaa elää tilanteen mukaan, improvisointia sekin. Oli luontevaa toimia yhtenä esiintyjistä ja olla musiikin osanen. Improvisoinnissa tunnetila ohjaa ihmistä, ja olisi ollut mielestäni hyvin ulkopuolista olla kokematta samoja asioita kuin työryhmäni eli oppilaani.

3 INNOSTUNUT TYÖRYHMÄ

3.1 Kaksi eri ryhmää -kaksi haastetta

Ala-Könni-opiston ryhmässä oli kolme jäsentä, joille menin alunperin pitämään työharjoittelukurssiani 2009 lokakuussa, aiheena improvisointi. Koska mielessäni vilkkui jo tuleva Äänimyrskykonserttini, kysyin “könniläisiä” oitis mukaan projektiin. Pystyin alusta saakka miettimään kurssin rakennetta ja suunnittelin sen sisällön tukemaan improvisoimisen esittämistä, tosin alusta saakka oli selvää, että konsertti rakentuisi lähinnä lauluryhmän ympärille. Könniläisten porukka oli minulle täysi yllätys, joka osoitti vuoden aikana mielettömiä eläytymistä ja rohkeutta. Ryhmään kuului Noora Kauppila pääaineenaan laulu, Mikael Mattila pääaineenaan kitara sekä Saana Koponen pääaineenaan viulu. Mikaelilla ja etenkin Nooralla, jolla oli myös ilmaisutaito -sekä teatteriharrastuneisuutta taustalla, oli valmiina luontainen taito heittäytyä melkein mihin vain ja kokeilla estottomasti sääntöjäkin tarpeen mukaan rikkoen. Saana oli näistä kolmesta hieman varautuneempi eikä ollut ikinä soittanut mitään vapaasti, edes sooloa. Oli erittäin hyvä että tämä ryhmä oli näin pieni, koska kaikki pääsivät siinä tasapuolisesti esille improvisaatioharjoituksissa. Vuoden aikana kolmikko kehittyi huimasti sekä ystävinä että improvisoivina muusikkoina, joiden kanssa oli ilo tehdä työtä ja seurata etenemistä. Haasteellista ryhmän opettamisessa olivat juuri ryhmän erilaiset valmiudet improvisoimiseen sekä sisällön pitäminen tarpeeksi innostavana ja haasteellisena.

Harjoittelimme tammikuun alkuun saakka viikottain Kaustisella Ala-Könni-opiston tiloissa yhteensä yhdeksän noin neljänkymmenenviiden minuutin harjoituskertaa, ja tuohon aikaan mahtui melkoinen määrä yksittäisiä harjoituksia.

Lauluryhmän vetäminen oli pitkään ollut mielessäni, ja aloittaessani opinnäytetyön suunnittelua ajattelin alun perin tekeväni konsertin yksin lauluryhmän kanssa. Vastaavanlaiselle ryhmälle oli tarvetta kansanlaulun pääaineopiskelijoille sekä Keski-Pohjanmaan konservatorion että ammattikorkeakoulun puolella. Lähetin pääainelaulajille sähköpostiviestillä kutsun opinnäytetyökonserttini lauluyhtyeideasta, ja siihen vastasi heti melkoinen määrä osaanottajia. Pelästyin ensin lukumäärää, mutta arvasin myös sen, että todennäköisesti osa putoaisi pois kiireitten vuoksi ajan kanssa, niin kuin myöhemmin kävikin. Aluksi lauluryhmä kokoontui kahdeksan hengen voimin, mutta syksyn aikana pois jäi aikataulukkiireitten vuoksi pikku hiljaa pois ensin kolme ja myöhemmin keväällä viime

tinkaan vielä yksi laulaja. Lauluryhmän vetäminen tuntui tutummalta ja helpommalta kuin soittimille suunnatun improvisoinnin, koska improvisoivassa lauluyhtyeessä pääsin kokeilemaan itselleni tuttuja liikkeeseen perustuvia harjoituksia laulun ohella. Liikkuminen on huomattavasti vapaampaa ilman mukana raahattavia soittimia. Harjoittelimme 1,5 tuntia kerrallaan viikon tai kahden välein lokakuusta 2009 eteenpäin aina seuraavan vuoden hiihtolomaan saakka. Olin varannut ammattikorkeakoululta harjoitustilaksi suuremman tilan lukuvuoden ajaksi jo syyskuussa. Lauluryhmän alun haaste oli suuri määrä. Jos improvisoijia on paljon, harjoitukset ovat usein kestoiltaan melko pitkiä ja yhteisen yhdessä keskustelevan musiikin löytäminen on hankalampaa, kun on liian monta laulajaa tekemässä omia juttuja samaan aikaan. Ideoita ei ryhmäläisiltä puuttunut ja kaikille improvisoiminen oli jo entuudestaan tuttua, mikä helpotti harjoittelun alkuun pääsemisessä. Haasteellista oli kehitellä sellaisia harjoituksia, jotka kehittivät yhteisen soinnin kuuntelua sekä avittivat luomaan korvalle järkevää kuunneltavaa jatkuvan kakofonian sijaan. Kakofonia on toisinaan mahtavan kuuloista pieninä annoksina, mutta konsertissa ei järin yleisöystävällistä.

3.2 Teemojen käsittely

Aloitin kummankin ryhmän opettamisen sovittamallani kolmiäänisellä teemapätkällä, johon olin valinnut melko tunnetun kalevalaisen sävelpätkän. Sanoiksi valitsin neljä myöskin tunnettua perussäettä Väinämöisen veneen veistämisestä. Oli hyvä, että kummallakin ryhmällä oli heti alussa jotain konkreettisempaa materiaalia, jolla aloittaa ja halusinkin tästä kappaleesta alun perin yhteisen esitettävän konserttia varten, mikä toteutuikin myöhemmin (LIITE 1.)

Idean käyttää teemoja kurssien sekä konsertin pohjana olin saanut aikoinaan opettajaltani Pauliina Syrjälältä, joka käytti tätä metodia opiskellessani Keski-Pohjanmaan ammattikorkean improvisointiyhtyekurssilla vuonna 2008. Annoin jokaiselle osallistujalle kummallakin kurssilla läksyksi säveltää neljästä kahdeksaan tahtia kestävän teema- tai melodiapätkän, toteuttamistapa vapaa. Jokaista teemaa käsittelemme kerrallaan aina yhden harjoituskerran aikana, muiden harjoitusten tukiessa tätä teemaa esimerkiksi käyttämällä sitä aina pohjamateriaalina. Tarkoituksena oli saada joitakin teemoja yhdisteltyä ja toimimaan kiinteämpinä kappaleina, joita kehittelemme ja työstäisimme valmiiksi harjoituskertojen aikana. Se toimi oikein hyvin, ja konserttiin karsiutui loppujen lopuksi

viisi tunnistettavaa teemaa, joiden ympärille konsertti rakentui yhdessä harjoitusteemojen sekä oman säveltämäni teeman lisäksi.

Teemojen opetteluun, oman analysoimisen sekä muistamisen helpottamiseksi äänitin tuntien improvisointeja nauhurille ja siirsin yhteisen salasanan taakse Internettiin kummankin ryhmän ladattavaksi, mikä helpotti kaikkia. Mikään ei ole niin kehittävää kuin kuunnella ryhmän kanssa improvisaatio uudestaan myöhemmin ja analysoida sen tapahtumia tietoisesti.

3.3 Koreografinen liike ja konsertin suunnittelu

Teatteriryhmässä toimiminen on antanut minulle valmiuksia kiinnittää huomiota esiintymistilanteen estetiikkaan ja visuaaliseen ilmeeseen, ja olin jo kauan haaveillut pyörivästä kuorosta, jonka sisällä yleisö istuisi kuuntelemassa musiikkia, joten sovitin kalevalaisteemani eritoten tätä liikkumista silmällä pitäen. Koska konserttiin oli tulossa myös soittimia, ratkaisin asian laittamalla laulajat kävelemään yleisön ympäri ja soittajat kiinteästi yhteen kulmaan, kuitenkin tarpeeksi lähelle yleisöä intiimiyden säilyttämiseksi. Halusin tuoda ympäripyörivillä laulajilla kuulokuvaan kolmiulotteista, tilaa avartavaa efektiä, sekä korostaa kalevalaisteemaani hallitsevaa polyrytmiikkaa.

Ympäripyörivän kuoron lisäksi halusin muihinkin improvisoituihin teemoihin liikettä, ja olikin luontevaa lähteä kehittelemään konsertin rakennetta liikkeen avulla. En halunnut kuitenkaan, että se veisi liikaa huomiota pois itse musiikilta, joten suunnittelin liikkeitä melko vähäeleisiksi. Harjoitusjakson jälkeen helmikuussa 2010 pidimme parin kuukauden tauon harjoittelussa kummankin ryhmän välillä. Huhti-toukokuussa 2010 pidimme vihdoin yhdistettyjä harjoituskertoja tulevassa esiintymistilassa, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun musiikin yksikön pienessä ja akustisesti mahtavassa pikkusalissa. Tällöin pääsimme vasta suunnittelemaan lopullisesti itse esityksen koreografian. Halusin myös, että kaikki osaanottajat osallistuisivat liikkeen suunnitteluun, joten istuimme pöydän ääreen ja listasimme teemat ja ajatellut improvisaatioaihiot ylös. Paperille listautui monta eri palasta, ja koska halusin musiikin kuuluvan lähes tauotta, oli selvää, että siirtymiin piti myös saada liike ja musiikki liukuvana nauhana teemasta toiseen. Kävimme loppuharjoituksissa läpi kehittelemäämme liikkumista, joka jollain lailla aina johdatteli seuraavaan teemaan ja toimi myös esiintyjille suorana merkinä siitä, että oli aika siirtyä

seuraavaan. Liike toimi hyvänä rytmittäjänä ja auttoi jäsentämään konserttia sekä ajallisesti että musiikillisesti.

3.4 Suunnittelemattomuuden hyväksyminen

Vaikka suunnittelin projektia hyvin huolella, tai lähinnä sen rajoja, minulle oli haaste hyväksyä se, että kaikki muuttui koko ajan ja että oli varattava oma tilansa muutoksille niin sisältöjen, osaanottajien kuin aikataulujenkin osalta. Tuntui pelottavalta lähteä kokoamaan konserttia tietämättä tarkemmin minkälaisia teemoja oli tulossa tai minkälaisia asioita osallistujat olivat valmiita tekemään. Vielä ennen viimeistä harjoitusjaksoa liikkeen tuomaa jäsenystä konsertin kulkuun ei ollut paljonkaan olemassa, asioita oli harjoiteltu palasina ja erikseen. Niiden yhdistely oli kuitenkin loppujen lopuksi yllättävän selkeää ja vaivatonta, ja toi esiintyjillekin varmuuden lopputuloksesta, ja kaikki luottivat siihen että onnistumme. Jokaisen osallistujan piti myös jättää henkistä tilaa konsertin aikana tapahtuville yllättäville muutoksille, kun mitään ei ollut kirjoitettu ylös. Pelkät liikkeet ja rakenne olivat sanoina paperilla, muu oli täysin mielikuvan ja ulkomuistin varaista. Pystyin itse luottamaan siihen, että kaikki onnistuu siinä vaiheessa, kun tajusin luopua liiasta suunnitelmallisuudesta ja antaa tilaa improvisoinnille myös esityksen rakenteeseen liittyen. Pystyin luottamaan esiintyjiin, jotka osasivat edetä itsenäisesti ja olivat asettaneet itsensä myös alttiiksi muutoksille. Yllätyksistä saa loistavia ideoita spontaanisti ja aineksia käsillä olevaan improvisaatioon, kunhan vain osaa käyttää ne hyväksi!

4 IMPROVISOINTIHARJOITUKSIA

Seuraavassa esittelen joitakin ryhmille käyttämiäni harjoituksia, joita olen itse vuosien varrella oppinut ja joista osan muuntelin teatteri-improvisaation maailmasta musiikin improvisaatiota tukeviksi.

4.1 Vapaa solo borduunan päälle

Tämä on hyvä perustavanlaatuinen harjoitus, josta voi keksiä loputtomasti muunnoksia vaikeusastetta pikku hiljaa nostaen. Muut ryhmässä soittavat jotakin helposti soitettavaa tai hyvältä korkeudelta laulettavaa, esimerkiksi A- borduunaa. Borduuna on pitkään samassa sävelessä pysyvä pohjaääni, johon muu soitettu materiaali tukeutuu. Seuraavaksi jokainen ryhmäläinen soittaa borduunan päälle yksitellen oman soolonsa täysin vapaasti. Vaikeutta tähän saa lisäämällä rajaavia tekijöitä kuten tietyn asteikon, äänenväriä tai rytmin, tietyn määrän säveliä tai muun vastaavan säännön. Määritteenä voi olla myös esimerkiksi se, ettei saa soittaa soittimellaan tavanomaista normaalia soitinääntä vaan etsiä vaihtoehtoisia tapoja tehdä musiikkia soittimellaan esimerkiksi koputtelemalla, raapimalla rytmejä jne. Tätä voi edelleen kehittää esimerkiksi peliksi siten, että kaksi soittaa yhdessä sooloa tarkoituksellisesti yhteen tai tahallisesti eri tavalla, jolloin jompi kumpi menee jossakin vaiheessa sekaisin tai rupeaa nauramaan, jolloin vuoro siirtyy seuraavalle. Harjoitus tiettyine sääntöineen antaa soittajalle uusia ideoita ja aineksia tekemiseen ja kenties auttaa pääsemään irti vanhoista kaavoista.

4.2 Rinki-improvisaatio

Rinki-improvisaatio on perinteinen harjoitus, joka voi olla pohjana monelle muulle harjoitukselle.

Harjoittelimme kummassakin ryhmässä sitä, että ensin yksi aloittaa soittamaan ja sooloilee jonkin aikaa. Sitten seuraava yhtyy mukaan ja pyrkii yhdistymään edellisen aloittamaan jollakin tavalla. Yhdessä hetken soiteltuaan ensimmäinen tippuu pois ja toinen jää jatkamaan hetken yksin musisoimista, jonka jälkeen kolmas tulee mukaan jne. edeten,

kunnes koko kierros on käyty läpi. Teimme soitinryhmän kanssa montakin kierrosta kerrallaan ja soittimia aina välillä vaihtaen, mikä oli antoisaa. Välillä soitimme pelkkiä munniharppuja, välillä pääsoittimia ja välillä pelkkää laulua tai percussio -ääniä kehorytmein tai soittimilla. Joskus sai käyttää mitä soitinta vain, mikä sattui käteen. Tässä harjoituksessa myös ringin keskelle voi kasata soitinkeon, josta voi ottaa vuorollaan mieleisensä soittimen.

4.3 Tilaimprovisaatio

Häiriötekijöihin pitää tottua improvisoidessa. Tilaimprovisointiharjoituksessa on kyse siitä, että mennään erilaisiin paikkoihin ja tiloihin, missä tuotetaan ääntä ja kokeillaan akustiikkaa -ympäristöstä huolimatta. Ala-Könni-opistossa otimme soittimet ja siirryimme soittamaan soitinsaliin, jossa oli hieno akustiikka ja sillä hetkellä hyvin harras tunnelma, kunnes paikalle saapui työmies vaihtamaan mattoja pitäen mieletöntä meteliä meistä tippaakaan välittämättä. Soitimme niin kauan kunnes alkoi naurattamaan. Seuraavaksi kokeilimme soittoa kansanmusiikki-instituutin kävelysilloilla, kukin erikseen omallaan. Se oli erityisen jännittävää, sillä henkilökuntaa ja ihmetteleviä ihmisiä oli ympärillä paljon. Se jopa ahdisti ja pidimme keskustelupalaverin aiheesta improvisoinnin jälkeen, mikä oli tarpeellista.

Lauluryhmän kanssa kävelimme ringissä ja teimme erilaisia riviasetelmia, jossa kävelimme toisiamme vastaan. Tässä ei ollut niinkään kyse häiriötekijöistä vaan liikkumisesta samaan aikaan laulua improvisoidessa. Kun joutuu improvisoimaan sekä liikettä että laulua, joutuu hallitsemaan kahta asiaa samaan aikaan, mikä on hyvin haastavaa ja kehittävää.

4.4 Metsä - kauhulinnaimprovisaatio

Tämä harjoitus on myös helppo ja hyvä ottaa ryhmän vasta tutustuessa toisiinsa ja ääninsä. Aiheeksi otetaan joku helposti äänillä kuvailtava paikka. Meidän tapauksessamme kummallakin ryhmällä se oli joko metsä, viidakko tai kauhulinna. Ryhmän tehtävänä on luoda äänillä tai soittimilla mahdollisimman aidon tuntuinen, kuvaileva maailma aiheen mukaan. Metsässä tai viidakossa voidaan lähteä liikkeelle puiden suhinalla, ja pikku hiljaa

lisätä sinne lintuja, apinoita ja kaikenlaista rapinaa. Haastavampia paikkoja voisivat olla liikenne tai mummolan huone. Läksyksi voi antaa jonkin elokuvan äänimaailman tutkimisen ja kirjata ylös paperille mitä löysi, ja kertoa siitä, miten ääni vaikuttaa elokuvan tunnelmaan. Projektissamme tämä toimi aivan ensimmäisenä harjoituksena kummallakin ryhmällä, ja tulokset olivat täysin erilaisia. Soittimilla tämäntapainen äänen tuottaminen oli yllättävän hankalaa, joten päädyimme myös soitinryhmän kanssa luomaan äänimaisemaa lauluäänillä.

4.5 Rakenneimprovisaatio

Rakenteellisessa improvisaatiossa pyritään improvisoimaan joko sooloa, melodioita tai stemmoja tietyn sointumaton päälle. Valmiita, helppoja kappaleita harjoittelun aloittamiseksi voisivat olla rekilaulut tai perinteinen blues -kaava. Tämän tehtävän voi tehdä myös toisinpäin eli soittamalla jonkin staattisen melodian improvisojien etsimällä setmmoja tai erilaisia sointuja melodian alle ja tutkia näin, miten sointujen muuttaminen vaikuttaa kappaleen melodian tuntuun.

4.6 Sanaimprovisaatio ja sen variaatiot

Sanoilla leikkiminen voi johtaa jos jonkinmoisiin tarinoihin. Tätä voi alkaa sillä periaatteella että laulajien tehtävänä on yksitellen jatkaa tarinaa eteenpäin sana sanalta. Tuloksena on tietenkin pähkähulluja tarinoita ja lisäämällä siihen vielä säveliä saadaan aikaiseksi mitä vain. Sanoilla leikittely vapaammin tekee improvisaatiosta melko rytmikästä, ja usein keskittyminen siirtyykin helpommin niihin melodian sijaan. Sanat voidaan myös määritellä etukäteen ja keskittyä vapaasti pelkkään melodiaan, vaikkapa ottamalla runokirja käteen ja laulamalla siitä suoraan.

4.7 Ding dong dong - Pling pling plong

Tämä improvisaatioharjoitus on mielestäni yksi hausimmista ja samalla yllättävän vaikeaa. Harjoituksessa koitetaan saada ryhmänä tehtyä yhteisesti etenevää harmonista musiikkia. Ideana on se että otetaan rivi tai rinki ihmisiä, ja joku tasainen mukavan nopea

pulssi. Jokainen laulaa vuorollaan iskulla äänen, seuraava jatkaa jne. Ääni voi olla mikä tahansa sävel tai soundi. Seuraavan laulajan tehtävä on heittää peliin sellainen sävel, joka jollain tavalla jatkaa edellisestä jolloin saadaan aikaiseksi etenevää musiikkia. Lauluryhmässä teimme niin että kun osallistujia oli monta, lainasin ideaa yleisesti tunnetusta teatteri-improleikistä “wish-pam-boing” , jossa jokaiselle sanalle on tietty liike joka jatkuu ringissä. Sanan tai liikkeen väärin lausuja tippuu pois ringistä. (Routarinne, S. 2004, 151-152 .) Teimme tätä pelkillä äänillä niin että piti jollakin äänisignaalilla iskulla siirtää pallo seuraavalle selkeästi, johon seuraava vastasi salamannopeasti lähettämällä äänensä toiselle.

Soittimilla saimme tällä harjoituksella aikaiseksi mielenkiintoisen kuuloista minimalistista ja sahaavaa musiikkia, joka muuttui hitaasti sointuarpeggioiksi äänten vaihtaessa hitassa tempossa paikkojansa. Pulssin luontaisesti nopeutuessa ei jäänyt aikaa tietoisille harkinnoille, vaan oli reagoitava oikealla hetkellä nopeasti edelliseen, mikä oli omiaan kehittämään virheidensietokykyä, mikä on erityisen tärkeää improvisoidessa.

Teimme lauluryhmän kanssa tästä myös muunnelman, jossa rivin ensimmäinen sanoi aina “ding”, toinen perään pulssissa “ding” rivin loppuun saakka, jolloin viimeinen sanoi “dong”. Tarkoitus oli muodostaa näin sointuarpeggioita. Arpeggio tarkoittaa soinnun jakamista erillisiksi, yksi toisensa jälkeen soitettaviksi äänisi. Arpeggiokuvioiden vakiintuessa aloimme pikku hiljaa siirtyä vaihtelevaan sanojen paikkoja. Sanojen ja melodian sointuarpeggion muuttelu oli yllättävän vaikeata sillä oli vaikeaa muistaa aina rivissä sijaitseva oma paikkansa ja se aiheutti sen että joku sanoi vahingossa “ding” -kohdassa “dong” tai jonkun muun vastaavan sanan, mistä tietenkin saatiin mahtavia ideoita kehitellä arpeggioitamme lisää. Tätä harjoitusta piti tehdä muutama eri kerta, ennen kuin se alkoi sujua ja tuntui luontevalta.

Soitinversio sai työnimekseen “Ping ping pong” sekä Lauluversio “Ding ding dong”, ja ne kummatkin päättyivät konserttiin saakka.

4.8 Harjoitusten merkitys projektissa

Kaikkien näiden harjoitusten tarkoituksena on herättää improvisoijalla kyvyn lähteä helposti mukaan eli madaltamaan kynnyistä niin, ettei siitä tule liian tietoisia suorittamista.

Improvisoinnissa on lopulta kyky heittäytyä hetkeen ja antaa kaikkensa siihen sekä sallia itsessään mahdolliset virheet ja epätäydellisyydet. Improvisoinnin harjoittelu kehittää luovuutta, kun joutuu keksimään nopeasti päästään musiikkia tehtävänantojen mukaisesti. Kun pystyy täysin päästämään itsensä irti, liikkumalla “flow” -tilassa estottomasti luovan virran mukana, saa tehtyä aidosti sellaista musiikkia, mikä lähtee syvältä itsestä sisältöä sen kummemmin suunnittelematta. (Routarinne 2004, 39-43.) Tiettyä sisäisen musiikintajun kelloakin se auttaa tarkentamaan, vuosien harjoittelun jälkeen osaan melko tarkalleen ilman kelloa laulaa, improvisoida millä tahansa ohjeilla tai jopa valmiilla kappaleella aika tarkalleen seitsemisen minuuttia. Äänimyrsky kesti muutaman läpimenon jälkeen aina suurin piirtein tunnin vaikka sisällöissä tapahtui runsasta vaihtelua.

Ennen kaikkea harjoittelu auttoi osaanottajia tutustumaan toistensa tapaan soittaa ja kannusti leikittelemään, olemaan uteliaita ja etsimään musiikkia kenties uusillakin tavoilla toisista soittajista. Harjoittelu haastoi käyttämään omaa musiikillista opittua varastoa sekä rakentamaan estottomasti uutta käsillä olevilla rakennuspalikoilla.

5 LIIKE JA KONSERTIN RUNKO

5.1 Oma tila ennakoimattomuudelle

Improvisointi on viestintää, ajatusten vaihtoa ja keskustelua. Se voi olla myös yksinpuhelua. Konserttia miettiessäni oli tärkeää, että se sisältäisi sekä yleisöystävällisiä improvisaatioita, joiden keskustelua olisi ilo seurata, että sisäänpäinkääntyneempiä improvisaatioita. Teemoistamme löytyi ilokseni kumpaakin. Kerron tässä lyhyesti, miten konsertti loppujen lopuksi rakentui teema teemalta. Ytimenä siis toimivat teemat, joita työstimme harjoitustunneilla. Suunnittelin yksin ja myöhemmin muiden kanssa tarkemmin liikkeitä ja siirtymiä, mitkä toimivat merkkeinä teeman liukuvalla muuntumiselle seuraavaan. Koska kaikki tiedostivat, että kyseessä oli improvisoitu konsertti, kaikki jättivät tietoisesti tilaa myös mahdollisille yllätyksille, sillä liian tarkkaan emme halunneet liikkeitämme rajata. Siksi liukuvat siirtymät ja vapaus jättää vaikka joku teema pois välistä, jos ei lähtenyt käyntiin. Kun jokainen tiedostaa konsertissa läsnä olevan arvaamattomuuden, on pakko olla koko ajan varuillaan ja valmiustilassa, herkkänä ärsykeille. On pakko heittää kaikkensa peliin.

5.2 Pling pling plong- Alkuisäys

Konsertti alkoi hiljaisuudesta yleisön istuttua hämärään saliin tyynyille, patjoille sekä tuoleille. Valaisimia meillä oli pari jalkalamppua, halusimme hieman kynttilänvaloa imitoivan valaistuksen kaikessa yksinkertaisuudessaan. Vaatetuksena ei ollut mitään muuta sääntöä kuin se, että soittajien ja laulajien piti valita etukäteen joku väri ja pukeutua siihen kokonaan. Niinpä meistä aika moni oli vihreä, violetti tai punainen aivan sattumalta.

Ala-Könniopistolaiset aloittivat soittamaan noin viiden minuutin mittaisen improvisaation joka alkoi “Pling pling plong” -improvisaatioharjoituksella ja eteni vapaamuotoisemmaksi. Laulajat piileskelivät oven takana valmiina odottamassa omaa vuoroaan. Kehotimme yleisöä pitämään halutessaan silmänsä kiinni, mikä toisi lisäulottuvuutta äänen tunnelmalle ja kolmiulotteisuudelle.

5.3 Aaltoimpro - Laulajien sisäänmarssi

Ensimmäinen siirtymä oli hyvin terävä, laulajat keskeyttivät viiden minuutin kohdalla marssien jonossa lavalle laulaen kovaa unisonossa yhtä ääntä, ja muodostaen ringin yleisön ympärille. Noora siirtyi soitinyhtyeestä ringiimme kävelemään. Aloitimme laulamaan suorina, pitkiä ääniä, sointuklustereita pitäen samaan aikaan hengitystaukoja välissä luoden äänillä meren aaltoja ja samalla testailimme sointiamme vähä vähältä. Soittimet olivat vaihtuvia. Kuljimme tasaisesti ja verkkaasti ringissä yleisön ympäri, ääniämme samalla rauhallisesti avaten.

5.4 Väinämöinen - polyfoniaa ja eteerisyyttä

Aaltojen hiljalleen hiljentyessä annoimme vain askelten kuulua tasaisesti tilassa, ja joku lähti tapailemaan tömistäen jalalla lattiaa kalevalaisteeman rytmien alkua. Aloitin laulun melodiaäänien laulamisen yksin ja muut tulivat pikkuhiljaa perässä omien sovittujen ääntensä kanssa siltä kun tuntui. Jalkojen töminä rytmitti koko ajan kappaletta. Dynamiikka alkoi hiljaisesta ja nousi vähitellen myrskyisäksi, ja laulajat rupesivat sotkemaan ääniään ja niitten lähtöjä mielensä mukaan. Koko ajan piiri pyöri yleisön ympäri. Tunnelma oli maaginen, ja jälkikäteen joku sanoi palautteena että tuntui siltä, että leijuisi ilmassa äänen pyöriessä pään ympärillä. Soittajatkin tulivat mukaan soittaen himmeästi soittimillaan rytmejä ja samoja ääniä muiden kanssa vapaasti, vaikkei näin edes ollut sovittu. Hienoa, että musiikki sai heidät mukaansa esityksen aikana (LIITE 1.)

5.5 Annan teema - kujeilua

Tunnelma oli muuttunut hyvin dramaattiseksi, joten tähän suunniteltiin selkeä tyylin vaihto ja pudotus moniäänisyydestä hiljaisempaan materiaaliin. Laulajat lähtivät hiivikelemään ympäri salia ihmetteleväisinä ja toisiaan äänillä hämmästyneesti kutsuen. Siirryimme yksitellen soittajien viereen kummalliseksi ihmisasetelmaksi niin, että jokainen jähmettyi johonkin asentoon katse sikin sokin eri suuntiin toisiinsa koskettaen. Pysähtyessään tähän laulajat vaihtoivat kuplivaan, iloiseen ja kujeilevaan ja ehkä hieman jazzahtavaan Annan teemaan. Annan teemaa kehittelemme jonkin aikaa tässä asennossa, ja laulu loppui yhteen

ääneen huudettavaan voimakkaaseen “padaa” -huutoon jolloin kaikki käänsivät päät samaan aikaan yleisöön päin. En vielä kukaan ole keksinyt, miten tiesimme milloin improvisaatio loppuu ja osasimme tehdä tämän ilman merkkejä tai katsekontakteja samanaikaisesti, mutta oletan että kappaleesta oli tullut selkäyttimeen jonkinlainen vakioimitta, joka auttoi tässä samanaikaisuudessa ja lopun loogisessa hahmottamisessa (LIITE 2.)

5.6 . Heimoteema

Tämä teema oli alun perin yhden syksyllä ryhmästämme jääneen laulajan teema, muunnelma eräästä eestiläisestä karjankutsuhuudosta. Kaikessa kauneudessaan se jäi elämään meille ja inspiroi ajan kanssa lisää alateemoja vähä vähältä. Aloimme kutsumaan sitä heimoteemaksi.

Annan improvisaation jälkeen seurasi täysi hiljaisuus ja me laulajat marssimme taas ringiin yleisön ympärille. Aloitin muistutukseksi laulaa heimoteemaa hiljaa korkealta uuvokaalilla, jolloin se on hyvin rauhallinen ja seesteinen. Kävelimme vaimeasti ympyrässä ja kehitelimme teemaa eteenpäin. Teema vaihtui vähä vähältä kovaäänisempään suoralla äänenmuodostuksella toteutettuun erittäin kovaääniseen karjalaisjoikutyyppiseen lauluun heimoteemaa mukaillen. Sen hieman vaimennuttua imitoimme metsän ääniä ja erilaisia lintuja. Siirryimme havumetsän kautta viidakon puolelle lintuäänien muuttuessa apinan ääniksi, ja kohta meillä oli vinha afrikkalaisheimo improvisoinnissa mukana. Tässä otimme todella paljon toisiimme kontaktia ja pidimme hauskaa jahdaten toisiamme, kävelemällä ringissä selin ja laulaen toisillemme sekä tömistellen lattiaa tahtia hakaten. Soittajat tulivat myös mukaan viidakon aikana, kunnes tunnelma rauhoittui taas selvästi. Kävimme taas Karjalassa ja vaimennimme alkuperäiseen hiljaiseen teemaan (LIITE 3.)

5.7 Ding ding ding dong - hysteriaa

Päädymme liiankin hitaasti taas salin eteen soittajien vierelle ja aloitimme harjoituksista tutun “Ding ding ding dong” -viritelmän. Jostakin syystä se ei ikinä oikein lähtenyt yhtä hyvin käyntiin kuin harjoitustemme aikana, sillä olimme liikkuneet itsemme hengästyksiin

edellisen teeman aikana. Koko improvisaatio rupesi lähinnä naurattamaan, kun yritimme pitää sitä kasassa. Loppujen lopuksi luovutimme yhteisesti hyväksymällä ja päitä nyökyttelemällä.

5.8 Ala-Könniläisten teemat

Laulajat tulivat istumaan lattialle soittajien viereen sikin sokin. Ala-Könniläisten teemat päätimme niputtaa yhteisesti yhdeksi kokonaisuudeksi, jotta he pystyivät harjoittelemaan tätä omana ryhmänä itsekseen ennen esitystä. He saivat vapaat kädet teemojen järjestelylle. Olimme sopineet pari merkkiä, jolloin laulajat olivat parissa sävelpätäkässä mukana, muuten tarkoitus oli keskittyä kuuntelemiseen ja laulaa välillä yksittäin soittajien mukana. Mikaelin teema ja Noran teema olivat keskenään yllättävän samankaltaisia ja sopivat loistavasti yhteen. Ne olivat kohtalokkaita ja synkkiä. Oli hienoa, että soittajat selkeästi panivat itsensä peliin. Saanan teema poikkesi alun perinkin ohjeitten annosta, muttei toki haitannut mitään: parin tahdin sijaan hän oli säveltänyt pelimannihenkisen hauskan kappaleen, jossa oli A- sekä B-osa. Harjoitellessamme olimme käyttäneet tätä rakenneimprovisatioharjoituksena, ja se toimi Mikaelin ja Nooran synkän kohtalokkaiden teemojen kera mainiona vastaparina. Soittaminen loppui Mikaelin teemaan äänijellusmerkistä, jonka kiljaisin (LIITTEET 4, 5, 6.)

5.9 Mustikkahillo - lopun odottamaton yllätysrepäisy

Menimme kaikki eteen vastaanottamaan aplodeja, kun joku yllättäen aloitti laulamaan jo pois ohjelmasta jätetyä hupikappaletta, sanaimprovisaatiota "Mustikkahillo". Oli hienoa kun kaikki meistä innostuivat jo lopun helpottuneissa tunnelmissa rentoutuneesti yhtymään pläjäykseen, ala-könniopistolaistenkin yhtyessä laulullaan siihen. Kappale tuli täysin varoittamatta esiintyjillein ja yleisöllä oli hauskaa. Se oli täydellinen ja spontaani lopetus Äänimyrskylle (LIITE 7.)

6 KONSERTIN ONNISTUMISEN POHDINTAA

Konsertti oli ohjelmistoltaan erittäin monipuolinen ja olin todella tyytyväinen siihen, että kaikki mukana olleet olivat täydellä teholla ja vakavasti mukana. Konsertti sisälsi kaikkea mitä toivoinkin: heittäytymistä, taidonnäytteitä, erilaisten tunnetilojen käsittelyä, spontaaneita reaktioita ja yllätyksellisyyttä. Konsertin jälkeen kaikkien, eritoten minun itseni olo oli lähinnä helpottunut. Siihen kulminoitui koko pitkän harjoittelujakson tulos. Oloa helpotti myös se, että vaikka alussa mitään esiintymismateriaalia ei ollut ja tekeminen harjoituksissa tuntui välillä olevan irti aiheesta, saimme todella tunnin mittaisen esityksen kasaan itse tehden ja luoden.

Aika tuntui menevän esityksen aikana kuin siivillä omasta ja muiden esiintyjien mielestä, ja vastaavaa palautetta sain yleisöstäkin. Saimme kaikki kuuntelemaan rauhoittuen ja kiinnostuneena niin että he kadottivat ajantajun. Olin pohtinut koko projektin ajan syksystä saakka esityksen yleisöystävällisyyttä, että saamme tehtyä seurattavaa ja mielenkiintoista musiikkia ja onnistuimme nimenomaan siinä. Opin että itseluottamuksella ja sillä, että paneutuu täysillä mukaan saa todella tulosta aikaiseksi, vaikka välillä tuntui siltä ettei mistään tule mitään, etenkin siinä vaiheessa, kun keväällä sovimme yhteisiä harjoitteluajoja loppurutistusta varten. Joka harjoituksesta puuttui aina joku ja hermoilin, että joku ei saa sisäistettyä konsertin runkoa pytyäkseen seuraamaan edes jollakin lailla mukana. Pelkäsin myös sitä että meitä laulajia olisi ollut liian vähän esityksessä, mutta se ei oikeastaan vaikuttanutkaan lopputulokseen, vaan jopa selkeytti sitä positiivisella tavalla.

Kirjoittaessani tätä nyt jälkikäteen, kun itse esityksestä on vähän päälle vuosi, voin edelleen todeta olevani tyytyväinen siitä, että sain koottua ja ohjattua luovan esityksen, jonka tekeminen oli innostavaa ja hauskaa. Jos saisin tehdä jotakin toisin, päättäisin aikatauluista jo reippaasti etukäteen ja pyytäisin heti ensi alkuun osaanottajia miettimään sitoutumistaan projektiin. Varautuisin mahdollisiin esiintyjien poissaoloihin laatimalla helposti omaksuttava esiintymisohjelman, sekä jakaisin harjoituskalenterin Internetin kautta.

Kuunneltuani konsertin tässä hiljattain on mielenkiintoista huomata, miten elävänä muistikuvat konsertin kulusta ja “kuka teki mitä” hyökyvät musiikin mukana päälle

tunnetilojen siivittäminä. Kun on antanut itsestensä kaiken ja antautunut hetkelle muihin luottaen ja yhdessä, kokemus on ainutlaatuinen ja elinikäinen. Parhaita asioita, mitä konsertin oheistuotteena saavutimme, oli hieno ryhmähenki ja uusia, läheisiä ystäviä.

LÄHTEET

Toim. Asplund, A & Hako, M. 1981. Kansanmusiikki. Vaasa: Vaasa Oy

Laitinen H. 2003. Iski sieluihin salama. Kirjoituksia musiikista. 2003. Toim. Joutsenlahti, R-L & Tolvanen, H. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 942. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 55. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Routarinne, S. 2004. IMPROVISOI! Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Saastamoinen, I. 1990. Johdatus luovaan musiikinopetukseen. Keiteleen oudompi nuottikirja. Toim. Leisiö, T. 24-40. Tampereen yliopisto. Keiteleen kunta. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos: Tamere.

Saha, H. 1996. Kansanmusiikin tyyli ja muuntelu. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 39. Kansanmusiikki-instituutti. Kaustinen.

Väinämöinen

trad.
sov. Ringa koskinen

Melodia

Va-ka van-ha Väi-nä-möi-nen Veis te-li vuo-rel - la ve-net-tä

Stemma

Vuo-rel-la ve-net-tä vuo-rel-la ve-net-tä vuo-rel-la ve-net-tä vuo-rel-la ve-net-tä

Stemma

Veis-ti vuo - rel - la - ve nee - t

Annan Teema

säv. Anna-Reeta Mikkilä

Musical notation for the first line of the piece. It is written on a single staff in 4/4 time. The melody begins with a triplet of eighth notes: Paa - daap - paap. This is followed by a quarter note 'pa' and another quarter note 'da'. After a measure of rest, there is a quarter note 'pa', a quarter note 'da', and a quarter note 'daa'. The piece ends with a quarter note 'dap'.

Paa - daap - paap - pa da da pa - da - daa - dap

Musical notation for the second line of the piece. It is written on a single staff in 4/4 time. The melody begins with a triplet of eighth notes: Paa - daap - paap. This is followed by a quarter note 'pa' and another quarter note 'da'. After a measure of rest, there is a quarter note 'pa', a quarter note 'da', and a quarter note 'daa'. The piece ends with a quarter note 'dap'.

Paa - daap - paap - pa da da pa da daa - dap

Saanan teema

säv.Saana Koponen

A

B

5

The image shows two staves of musical notation. The first staff, labeled 'A', is in 4/4 time and contains a melody of eighth and quarter notes. The second staff, labeled 'B', is also in 4/4 time and contains a melody of eighth and quarter notes, starting with a measure number '5' written above the staff.

Mustikkahilloteema

säv.sov. Äänimyrsky projektin
esiintyjät

Mus - tik - ka - hil - lo Mus - tik - ka - hil - lo Man - sik - ka - hil - lo mus - tik - ka - hiil - lo - oo

The image shows a single line of musical notation in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of quarter notes and eighth notes. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement. The lyrics are: "Mus - tik - ka - hil - lo Mus - tik - ka - hil - lo Man - sik - ka - hil - lo mus - tik - ka - hiil - lo - oo". The final note is a double bar line.